

Vest-Nor, gnr/bnr. 101/2 i Kongsvinger kommune

Fredning i henhold til kulturminneloven §§ 15 og 19

Dokumentasjon – Bygninger, tun, hage m.m.

Foto: Finn.no

Tunet på Vest-Nor ligger helt ute på elvebrinken mot Glomma, ca. 4 kilometer nord for Brandval kirke. Fram til storflommen i 1917 gikk Glomma lenger vest. Et større jorde, eller en eng lå mellom tunet og elva. Jernbanen, som går i en slak bue sørøst, for tunet ble åpnet i 1896 og riksvegen kom i sin nåværende form godt ut på 1900-tallet. Den gamle Kongevegen, gikk langs gjerdet i tunet på Vest-Nor og var en premiss for at garden ble gjestgiveri og skysstasjon. Kongevegen er nå fjernet og dyrket opp som en del av jordet sørvest for tunet, men vegen kan fortsatt skimtes som et langt grått parti åkeren på bildet over. partiet går fra bildets sørvestre hjørne, inn under det nye redskapsskjulet sørvest for våningshuset og opp langs stakittet vest for huset.

Tunet på Vest-Nor er ikke delt med inntun og uttun slik vi ofte finner for eksempel i Gudbrandsdalen. Det er heller ikke et åpent firkant-tun som tradisjonelt knyttes til flatbygdene på Østlandet. Fra sent på 1800-tallet til siste del av 1900-tallet sto det på Vest-Nor ingen bygninger som avgrenset tunet mot sørvest. Våningshus og hage er skilt fra gårds plass og uthus med et stakittgjerd. Å gjerde inn hager var vanlig for å holde både ville dyr og husdyr borte fra nytte og prydevekster som ble dyrket i hagene, men å etablere hagen som en ramme rundt våningshuset og innhegne denne med et stakitt skilt som deler tunet er imidlertid et fenomen som ble vanlig på middels store og større gardar fra omkring århundreskiftet 1900.

På samme måte som bondestua fra og med ca. 1850 endret seg fra å være et «allrom» for alle huslige sysler og opphold til et hus med adskilte rom for hver funksjon, inklusive storstue som nesten ikke er i bruk, får også de ulike utesyslene på garden egne «rom».

Gårdsplassen blir grovarbeidsplass for tresking, slakting, samling av dyr, etc., mens kjøkken- og nyttehagen skjermes fra dyra og får sin egen sone. Prydhagen med blomsterbed, bersåer, lysthus og grusganger, nytes til rekreasjon og i selskapslivet, samtidig som den signaliserer velstand, overskudd og sosiale ambisjoner.

Maleri av tunet på Vest-Nor, trolig omkring 1915. Maleriet henger på garden. Foto: Tore Lahn, Hedmark fk.

Våningshuset

Våningshus, sett fra vest 2009 og 2017. Begge foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Konstruksjon, større endinger og alder

Våningshuset på Vest-Nor er en tømmerbygning i 1,5 etasje. I henhold til bokverket Norske gardsbruk, utgitt 1942, skal huset være oppført 1812. Hoveddelen av huset uten tilbygg mot sør rommer i 1. etasje 4 rom, kjøkken og stuegang. Huset har i tillegg kjeller under kjøkkenet og to soverom, gang og kott i loftsetasjen. I de to steinhellene, som ligger foran henholdsvis

veranda- og kjøkkeninngang, er det hugget inn årstallet 1860. I tilbygget mot sør fins kjøkkengang, kammers, spiskammers og et rom høyst sannsynlig oppført som sykerom.

Husetes planløsning (minus tilbygget) er en typisk 6-romsplan, men denne planløsningen er neppe opprinnelig. Panelet på deleveggen mellom de to nordre stueene (R104 og R105) og mellom kjøkken(R102) og stue(R107) er ulikt panelt på de øvrige veggene i de samme rommene. Det indikerer at disse 4 rommen tidligere har vært to rom. På nordfasaden er det heller ingen novkasse som indikerer en laftet skillevegg mellom de to nordre av de nevnte rommene. Døra mellom kjøkkenet(R102 og dagligstua(R107) har heller ikke tradisjonell

karm, men er hengslet i gerikten på stuesiden av veggen. Dette kan tyde på at rommene, dvs. kjøkken og søndre stue, opprinnelig var ett rom og at rommet sto udelt også etter at det var kledd med panel første gang. Om begge de omtalte deleveggene ikke er opprinnelige, er huset oppført som en tradisjonell midtkammerbygning. Typologisk regnes midtkammerbygningen som en eldre bygningstype enn bygninger med 6-romsplan. I mange midtkammerbygningene i Solør, i resten av Norge og i sammenlignbare hus i Sverige, ligger kjøkkenet som regel i rommet innenfor gangen ved hovedinngangen, dvs. tilsvarende R103. På Vest-Nor er dette rommet derimot innredet som et oppholdsrom. Rommet fikk sin nåværende innredning i forbindelse med at det ble bygget et lite bad i rommets sørøstre hjørne sent på 1900-tallet. Hva rommet opprinnelig ble brukt til og hvordan det var innredet før det fikk nåværende innredning er ikke undersøkt, men vi antar det har vært benytt som stue/kammers. Det har neppe vært brukt som kjøkken da grua ligger i rom R102. Det er ikke undersøkt om pipene er oppført i naturstein eller i tegl, men brannmurene antar vi er i tegl.

Det ingen åpenbare trekk ved bygningskroppen eller synlige spor som tyder på at bygningen består av flere tømmerkjerner, men det er ikke foretatt destruktive undersøkelser for å fastslå om tømmerkjernen er utvidet eller sammenbygd i ulike omganger. De synlige sporene i bygningen og byggeåret, slik det er oppgitt i Norske gardsbruk, underbygger teorien om at huset er oppført som midtkammebygning i 1812 og ombygd og modernisert til en 6-romsplan i 1860 slik det er hugd inn i dørhella foran verandaen.

Døra mellom sykerommet(rom 108) og dagligstue/spisestue (R107) er en 3-fyllingsdør med halvt utenpåliggende fyllinger. Både selve døra og hengslene, som er identiske med 5 andre dører i huset, er trolig fra byggeår. De har stiltrekk som knytter dem til empiren. Flere av disse dørene har gerikter med en profil som regnes som vanlige i andre halvdel av 1700-tallet, men den ble også bruk senere. At huset har mange like dører med like beslag, og at flere nå sitter i yttervegg, indikere at de opprinnelige innerdørene er byttet ved moderniseringer i interiøret og gjenbruk i mer sekundære rom. Bygningens eldste vinduer(V105-1, V105-2, V105-3, V104-2, V201-1 og V201-2) har detaljer, profiler og beslag som stilistisk kan tidfestes til 1860-tallet.

Dør 3 fyllinger og bladhengsel fra 1860 eller før (døra og hengslet kan være fra omkring år 1800), gerikter med rokokkoprofil, vindushengsel fra 2 halvdel av 1800-tallet og haspe fra omkring år 1900. Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Mot sør har våningshuset et tilbygg i reisverk. 4 av vinduene i tilbygget, alle med én ramme, har samme detaljering som de eldste vinduene i selve hovedvolumet. Ett av ettramsvinduene i tilbygget og 2-ramsvinduet mot vest er yngre. Dette gjør det sannsynlig å anta at tilbygget er reist noe senere enn hovedvolumet og at enkelte av vinduene er bygd om og gjenbrukt. Den vestvendte arken i 2.etasje har samme type vinduer som de yngste vinduene i tilbygget. Det kan tyde på at arken har kommet til i samme periode som tilbygget, nærmere 1800-tallets slutt. Fasadedekoren i sveitserstil er imidlertid enhetlig for hele huset og ser ut til å være satt opp samtidig. Alternativt har hele bygningen fått ny fasadedekor i samband med at arken og tilbygget ble oppført, eller at dekoren på arken er utført likt den dekoren som selve hovedvolumet allerede hadde.

I distriktet finnes det hus i sveitserstil oppført så tidlig som 1850-årene. Så langt kjent er disse tidlige sveitserstilsbygningene tegnet av byggmestere og oppført for rike byggherrer. Sveitserstildetaljeringen på Vest-Nor kan altså være fra omkring 1860, men den synes noe tidlig i forhold til den generelle byggeskikken i Solør.

Noer Lundeby fra 1857-58, Villa Rolighet fra 1857. Foto Glomdalen og Riksantikvaren

I stuegangen(R106) sees spor i panelet rundt ytterdøra som viser at denne er skifte og at eksisterende dør er høyere og smalere enn en tidligere dør. Verandaens utforming og detaljering tyder imidlertid på at denne, verandaen, er samtidig med de eksisterende verandadørene. Veranda, hovedinngangsdører og vinduer med dråpeknapphengsler kan ut fra stilmessige vurderinger være samtidige, eller nesten samtidige, og trolig fra omkring år 1900. At hovedvolumets perlestavpanel er eldre enn tilbyggs kan sees i spiskammerset, på veggen mot kjøkkenet. Her står fortsatt panelet med spor etter vindusomramming. Det er verdt å merke seg at de enkelte panelbordene ikke er like brede. Ikke-standardisert bredde på panelbordene er et alderdommelig trekk. Tilbygget er kledd med faspanel, en paneltype som vurderes å ha blitt vanlig noe senere enn perlestavpanelet, dvs. fra omkring år 1900. Sammenholdes disse observasjonene er det sannsynlig å trekke følgende konklusjon: Våningshuset på Vest-Nor er trolig en stor midtkammerbygning med enkle empiredetaljer fra omkring år 1800. Om lag 2 generasjoner etter at den var oppført ble den ombygd og gitt en 6-romsplan. Enda en generasjon senere, dvs. ca. 30 år fikk den et tilbygg og «dekorert» i sveitserstil.

Panel i stuegang rundt verandadør, veranda og synlig ytterpanel i dagens spiskammers. Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Dør, dørklinke og listverk med typisk sveitserstilutforming. Hentet fra ulike rom og delvis gjenbrukt.
Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

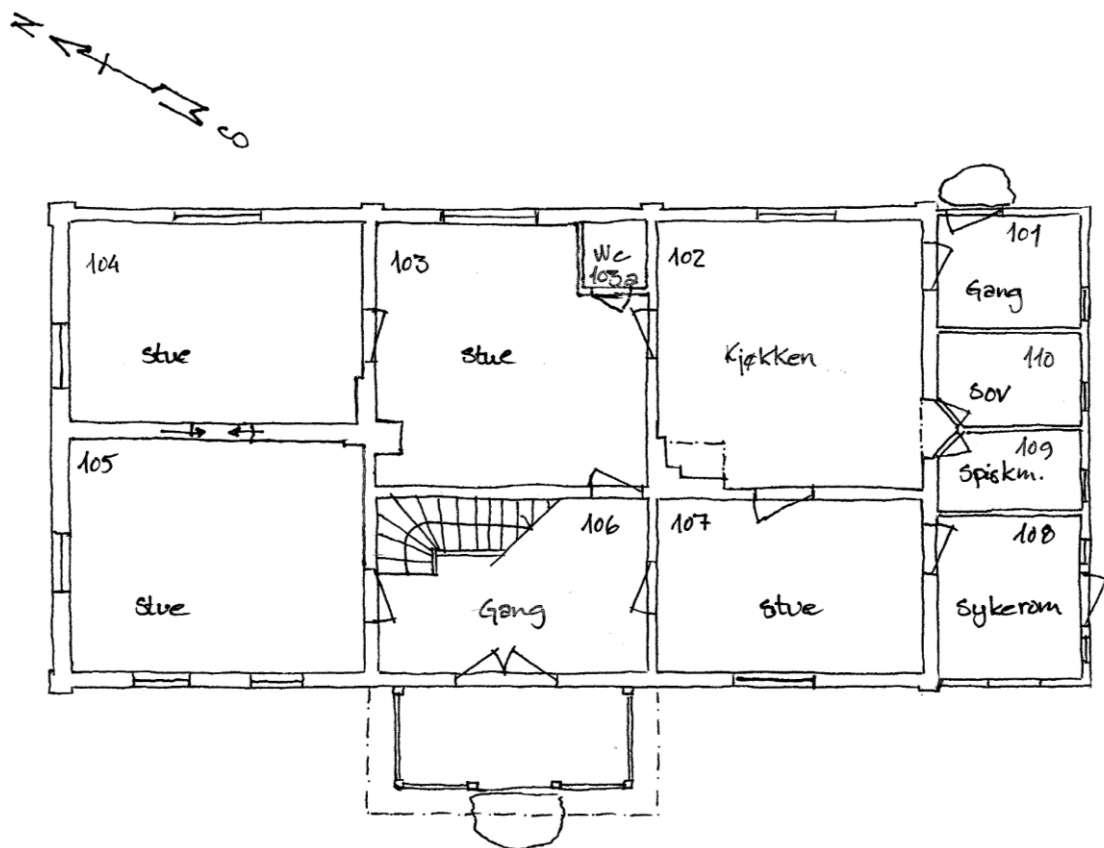
Tilbygg med sykerom

Tilbygget, som vender mot sør og gårdsplassen har en uvanlig innredning. Her finner man fra øst mot vest, kjøkkengang, kammers, spiskammers og et rom med mange vinduer og egen utgang. Dette rommet skal være bygd og innredet som sykerom for personer som var rammet av tuberkulose, en sykdom som ble forsøkt kurert med mye lys og luft. Det er ikke undersøkt om det var familiemedlemmer som var rammet av tuberkulose eller om det ble tatt imot pasienter for privat pleie. Utgangsdøra i rommet er ganske bred og gjorde det mulig å frakte bærer eller kister fra rommet til likhuset som ligger litt lenger øst i tunet.

Våningshusets tilbygg med sykerom. Begge foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Interiør i hovedhuset – 1. etasje

Plan 1. etasje – skisse, ikke målsatt

Rom 102 - kjøkken

Kjøkken med dør til kammer og dør spiskammers, hette over grue og fast innredning med matskap
Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Kjøkkenveggene er kledd med litt ulike paneler som avslører en del av de endinger og ominnredninger som har vært foretatt opp gjennom åra. I det alt vesentligste er veggene kledd med bred håndhøvla perlestavpanel med litt ulike bordbredder. Dette panelet kan være satt opp så tidlig som omkring 1860, men trolig er det satt opp noe senere. Veggen mot

dagligstue/spisestue(rom 107) har, inn mot grua, maskinhøvla faspanel. Mur-reparasjoner i gruehetta og faspanelet på veggen ved siden av grua indikerer at det i en periode har stått en vedkomfyr, ev. en vanlig vedovn, ved siden av grua og at veggen bak har vært en brannmur. Om det nevnte perlestavpanlet og brannmuren bak grua er samtidig, er det grunn til å tro at det er yngre enn 1860-åra. Vedkomfyrer ble ikke vanlig før nærmere slutten av 1800-tallet, dvs. fra 1880-åra og utover. Også i hjørnet mot kjøkkengangen har både ytterveggen mot øst og veggen mot tilbygget maskinhøvla faspanel. Ut fra tradisjonell innredningsskikk har det sannsynligvis stått et matskap ved ytterdøra og panelreparasjonene kan ha blitt nødvendig fordi det ikke var panel bak et matskap som ved en ombygging av kjøkken har blitt tatt ut. Hetta over grua i kjøkkenet har verken understøttelse mot gulv eller oppheng rett opp i taket. Den teglmurte hetta hviler på et bøyd og smidd vinkeljern som krager ut fra pipe og brannmuren, og et rundjern som følger hettens knekk mellom kappekanten og pipa. Gulvet har furubord av litt ulike bredder, mellom ca. 8-15 cm. Himlingen er kledd med perlestavpanel. Tre av dørene i rommet er tradisjonelle empiredører med en tilnærmet kvadratisk fylling midt på og en smalere oppe og nede. Dørene er litt ulik hengslet, døra mot gangen har bladhengsel og døra mot spisestue/dagligstue(R107) har kanthengsler. De to mindre dørene inn mot spiskammers(R109) og kammers(R110) er etter all sannsynlighet gjenbrukt. De har 3 fyllinger med mindre midtfylling og innfelte enkle stabelhengsler. I taket finner vi en kloss med rundt hull som har vært feste for rennebommen, når den var oppe. I nordvestre hjørne, dvs. inn mot midtkammerset(R103) står det en ny kjøkkeninnredning som erstatter den forrige som var fra 1970-tallet. Listverk rundt dører og andre spor i veggene viser også at det har vært gjort mindre endringer i kjøkkenet over tid. Til tross for dette framstår selve rommet som enhetlig, autentisk for perioden omkring år 1900 og godt lesbart som et gårdskjøkken.

Rom 103 - midtkammers

Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Himlingen har takess-plater, veggene malt møllerstupanel og gulvet er tekket med vinylbelegg. 3-fagsvinduet i østveggen er satt inn i andre halvdel av 1900-tallet, trolig på 1970-tallet. Det har koplede rammer med gjennomgående sprosser i ytterramme, relativt kraftige poster uten profiler, og halvbrede gerikter uten profiler. Vinduet har en noe uvanlig ruteinndeling da nederste fag har to ruter der den nedre ruta er lavere enn den øvre. Døra inn til rom nordøstre stue(R104) er trolig en gjenbrukt trapperomsdør med en typisk funkis dørklinke med bakelitthåndtak. (se beskrivelse R104). Døra inn mot kjøkkenet(R102) er en 3-fyllings empiredør med like og tilnærmet kvadratiske fyllinger oppe og nede samt en smalere fylling i midten. Døra mot stuegangen(R106) er en 3-fyllingsdør med av nyere fabrikkproduksjon. Pipa er glattpusset med sementpuss og det er montert en vedovn av type Jøtul 606. Alt listverk, både rundt dører og vinduer, samt mot tak og gulv er glatt funkislistverk, uten profiler. I sørøstre hjørne av det opprinnelige rommet er det avdelt et lite toalett. Dette har respatex baderomsplater med grønn marmorimitasjon. Paneler, takplater, dør mot gang, listverk og innredningen av badet tilsier at rommet ble delt og ominnredet på 1970-tallet. Under registreringer er det ikke foretatt destruktive undersøkelser for å kartlegg om det ligger eldre bygningsdeler under de synlige overflatene. Synlig innredningen i rommet har ingen kulturhistorisk verdi sett i forhold til formålet med fredningen av Vest-Nor.

Rom 104 - stue

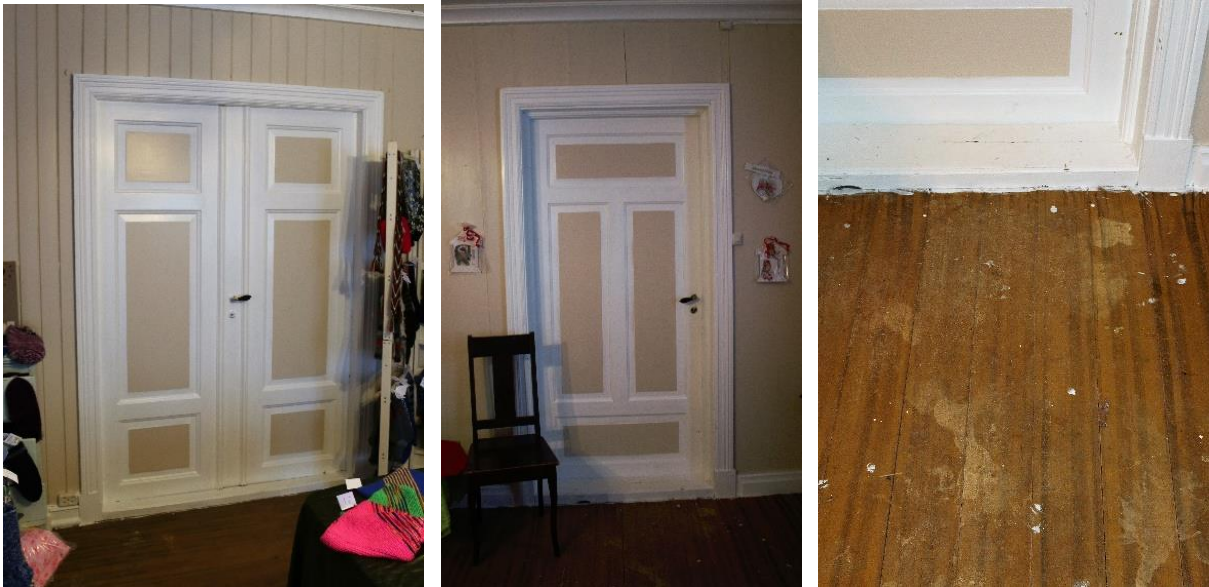

Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

De to stuene mot nord (R104 og R105) har håndhøvla glattpanel av brede bord på ytterveggene og veggen mot midtkammers(R103) og stuegang(R106). Panelet er trolig fra empire/senempire-tiden og er også kjent fra andre bygninger i distriktet (våningshus på Møystad, Skyrud søndre og Søndre Åset, alle med innredning fra første halvdel av 1800-tallet). Veggen mellom de to rommene er kledd med maskinhøvla smal faspanel som trolig er fra mellom 1900 og 1915. Himlingen har perlestavpanel med relativt smale bord i like bredder. Rommet har mørklakket furugulv med maskinsagde bord i like bredder. Taklisten er en hulkilist med en ekstra enkel profil opp mot himlingen. Gulvlisten, som er om lag 12cm høy og en enkel jugendstilsvariant avsluttes opp mot veggpanelet med en slak hulkil. 3-fagsvinduet mot øst er satt inn i andre halvdel av 1900-tallet, trolig på 1970-tallet, og har koplede rammer med gjennomgående sprosser i ytterramme, relativt kraftige poster uten profiler, og halvbrede gerikter uten profiler. 2-fags vinduet mot nord har rammer med enkle glass og pyramideformet midtpost med en enkel jugendstilprofil. Hvert av dørbladene i den 2-fløyede døra i veggen mot rom R105 har nærmest kvadratiske fyllinger i topp og bunn og en stående rektangulær fylling midt på. Profilene i ramtre, inn mot fyllingene, er bygd opp av

kvartstav og hulkil. Både dør, gerikter, kanthengslene med flaggstangknopp og dørklinke med trehåndtak i bjørk er av vanlig sen-sveitserstiltype. Døra mot R103 er en gjenbrukt finérdør fra omkring 1935 som tidligere trolig har sittet som inngangsdør fra et trapperom i et leilighetsbygg. Brevsprekken og títtehullet er spunset igjen. Fram til omkring 2014 sto rommet med dyprøde vegger slik det ble innredet og malt tidlig på 1900-tallet, dvs. samtidig med at det fikk sveiterstilsdører etc.. Døra inn mot rom R103 var beiset og lakkert.

Rom 105- stue

Dobbeltdør mot stue (R104), dør mot stuegang og ådringsmalt gulv. Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

De to stuene mot nord (R104 og 105) har glattpanel på ytterveggene og vegg mot midtkammers(R103) og stuegang(R106). Galttpanelet har brede, men ikke like bord og er trolig håndhøvlet. Panelet er sannsynligvis fra tidlig på 1800-tallet, dvs. fra empire/senempire-tiden. Veggen mellom de to rommene er kledd med faspanel som trolig er fra etter år 1900. Himlingen er i perlestavpanel, relativ smale bord i like bredder. Om lag midt i himlingen er det et større felt med panel som skiller seg fra det øvrige. Dette er høyst sannsynlig en reparasjon som skyldes en lekkasje eller liknende. Rommet har ådringsmalt furugulv med maskinsagde bord i like bredder. Gulvet har i tillegg en rekke malingsflekker fra slurvete utført maling av vegger og tak omkring 2014. Taklisten er en enkel hulkilist med en enkel profil opp mot himlingen. Gulvlisten, som er om lag 12cm høy og en enkel jugendstilsvariant, avsluttes opp mot veggpanelet med en slak hulkil. 2-fags vinduene har rammer med enkle glass og pyramideformet midtpost med en enkel jugendstilprofil. Vinduene har innervinduer. Hvert av dørbladene i den 2 fløyede døra i vegg mot rom R105 har nærmest kvadratiske fyllinger i topp og bunn og en stående rektangulær fylling midt på. Profilene i ramtre, inn mot fyllingene er bygd opp av kvartstav og hulkil. Både dør, gerikter, dråpehengsel og dørklinke med trehåndtak i bjørk er av vanlig sen-sveitserstil. Døra mot stuegangen/R106) er en vanlig

sveitserstilsdør med to liggende og to stående fyllinger. Døra er produsert ved snekkerverksted eller dørfabrikk med standarprofiler i ramtre og gerikter. Omkring 2014 ble rommet malt og fargesetting og maling, som antakelig var fra tidlig på 1900-tallet, overmalt. Ovn som står i rommet er en rundovn fra Hovind jernstøper (nr. 22) og produsert omkring år 1900.

Rom 106 - stuegang

Stuegagn med trapp, ytterdør og dør mot spisestue og midtkammer(rom 107 og 103)

Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

I stuegangen(R106) finner vi samme type håndhøvlet glattpanel på yttervegg og veggene mot nord og sør. Vegg bak trappa har panel av en nyere type. Gangen har ulike dører mot tilstøtende rom. Mot dagligstue(R107) sitter en empirodør med stabelhengsel, mot stua(R105) sitter en 4-fyllingsdør der hengslene har dråpetapp. Og mot midtkammeret sitter en 3-fyllingsdør produsert etter 1970. Trappa opp til 2. etasje er enkel og bratt med diagonalstilte firkantspiler av empiremodell.

Rom 107 – dagligstue/spisestue

Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Stua i husets sørvestre hjørne(R107) har sannsynligvis fra omkring år 1900 vært benyttet som dagligstue/spisestue. Ytterveggen, veggen mot stuegangen(R106) og veggen mot sykerommet(R108) har håndhøvlet glattpanel med brede panelbord i ulike bredder. I to felt på begge sider av vinduet i vestveggen sitter det imidlertid smal maskinhøvlet perlestavpanel som avslører at rommets to opprinnelige vinduer er blendet og erstattet med et større vindu midt på veggen. Dette kan også ses på husets utvendige kledning. Fra søndre hjørne og til nordsiden av døra inn mot kjøkkenet(R102) har deleveggen perlestavpanel av relativ smale bord, men med noe varierende bredde. Mellom døra inn til kjøkkenet og brannmuren i rommets nordøstre hjørne sitter det imidlertid faspanel av like brede panelbord. Slik er det også på kjøkkenet. Dette viser at det her har skjedd en ombygging, trolig i forbindelse med at

en ovn som må ha stått ved siden av grua er tatt ut og brannmuren bak ovnen ble erstattet med en panelkledd vegg (se også beskrivelse for kjøkken R102). Himlingen er også av samme type perlestavpanel som sittet på veggen mot kjøkkenet. Rommet har malt tregulv. Taklisten er en enkel hulkillist med en stavprofil i nedkant mot veggpanelet. Gulvlisten, som er om lag 12cm høy avsluttes en slak hulkil og en stavprofil øverst opp mot veggpanelet. 3-fagsvinduet mot vest er satt inn i andre halvdel av 1900-tallet, trolig på 1970-tallet, og har koplete rammer med gjennomgående sprosser i ytterramme, relativt kraftige poster uten profiler, og halvbrede gerikter uten profiler. Vinduet har en noe uvanlig ruteinndeling da nederste fag har to ruter og nederste rute er lavere enn den øvre. Alle de tre dørene i rommet er tradisjonelle empiredører med en tilnærmet kvadratisk fylling midt på og en smalere oppe og nede. Dørene er litt ulik hengslet. Dørene mot stuegangen(R106) og sykerom(R108) har dyp karm med originale bladhengsler og typiske rokokkogerikter, mens døra mot kjøkkenet har kanthengsel med dråpetopp og er høyst sannsynlig gjenbrukt og hengslet om. At døra er hengslet i «tykk-kanten» på en gerikt av sen-empiretype, og således ligger «utenpå» veggen, indikerer det samme. Ovn som står i rommet er en rundovn opprinnelig laget for koks, men også vanlig bruk for ved. Ovn er fra omkring år 1900.

Interiør i tilbygg med sykerom

Rom 101 – kjøkkengang

Kjøkkengang med ytterdør og dør inn til kjøkkenet. Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Kjøkkengangen er delvis kledd med tilsynelatende jevnt bredt perlestavpanel som trolig er maskinhøvla. På vegg mot kjøkken(R102) og kammers(R110) er det i etterkant satt opp huntonittplater utenpå panelet. Himlingen har faspanel og gulvet har vinylbelegg som trolig

ligger over et tregulv. De to dørene i gangen er like, av empiretype har tre halvt utenpåliggende fyllinger og smidde hengsler. Begge dørene har imidlertid listverk som er yngre enn dørblad og karm. Døra inn til kjøkkenet har typisk sveitserstil-listverk mens ytterdøra er omrammet av bredt glattkantbord uten profil som er vanskelig å tidfeste. Rommet har ett vindu, stor vedkasse mot sørveggen, en hjørnehylle og enkle knagger.

Rom 108 - sykerom

Sykerom med vinduer og dør inn til dagligstua/spisestue. Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

I tilbygget er det innredet et rom(R108) med direkte utgang. I følge muntlig tradisjon skal dette rommet være innredet og benytt som sykerom for tuberkulosepasienter. I forhold til størrelse og husets øvrige rom, har rommet mange vinduer. Frisk luft og lys ble benyttet i pleie av tuberkulosepasienter og kan være forklaringen på antallet vinduer. Det fins

fotografier som viser at det, i forbindelse med bortgang og begravelse, er pyntet mellom utgangsdøra rommet og mot likhuset øst i hagen. Sommertid er det brukt blomster og vintertid granbar. Dette underbygger tradisjonen om at rommet har vært benyttet til sykeopphold. (Fotografiene er tapt da de ble stjålet ved innbrudd i huset omkring 2010).

Panelet på veggen inn mot dagligstua(R107) bærer tydelig preg av å ha vært ytterpanel og på venstre side av døra ses spor etter vindusgerikter. Også dette underbygger teorien om at tilbygget er noe yngre enn tømmerbygningen. Rommet har for øvrig noe forskjellig panel på øvrige vegger, både håndhøvla, bredt perlestavpanel med grunn profil, smal maskinhøvla perlestav med dyp profil og maksinhøvla faspanel. Under registreringen har det ikke vært mulig å utlede noen klar årsak til at rommet har så mange ulike panletyper. Muligens kan det skyldes reparasjon etter råte og andre skader, fjerning av fast innredning som skap eller liknende, eller at det ved innredning ikke har vært lagt penger og ressurser i å få like overflater på alle vegger. Himlingen har faspanel, mens vinduene har standard sveitserstilgerikter. Døra inn mot stua(R107) er av empiretypen med tre fyllinger og forseggjorte bladhengsler av den eldste typen som man finner på flere dører i huset. Døra har sen-empiregerikter som var vanlige omkring 1830-40. Fyllingsfeltene i dørbladet er kledd, eller etterisolert med en huntonittplate fra midten av 1900-tallet og ved låskassa er det spunset inne treverk, trolig i forbindelse med at låsen er skiftet. Dørklinke og beslag, samt nøkkelhullbeslag er av en enkel type, vanlig fra omkring 1890 og utover mot 1920 tallet. Vinduene har standard rikt profilerte sveitserstilgerikter.

Rom 109 – spiskammers

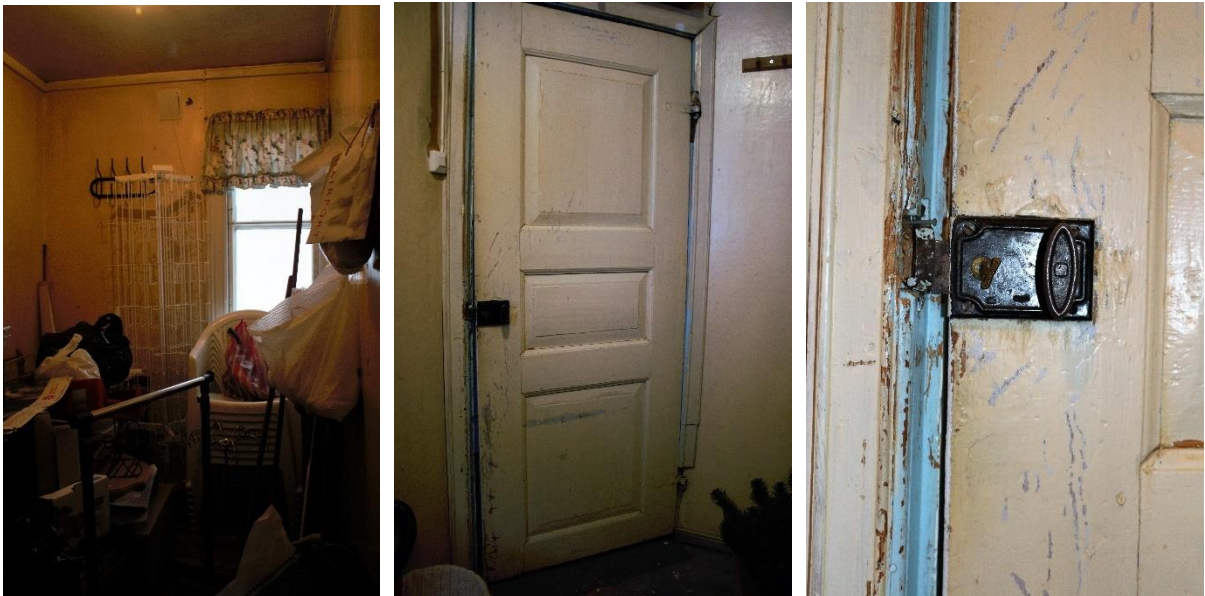

Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Med unntak av veggen mot kjøkkenet(R102), er alle veggene i spiskammerset kledd med maskinhøvla, umalt perlestavpanel av jevnt bredde bord. Veggen mot kjøkkenet har imidlertid et bredere perlestavpanel som en gang har vært malt og som bærer tydelig preg av å ha stått som yttervegg. I hjørnet oppunder taket ved døra inn til kjøkkenet kan man også se spor etter vindusomrammingen som har må ha blitt demontert da tilbygget ble oppført og

vindusåpningen utvidet til en døråpning mot kammers og spiskammers. Taklista er en profilert hulkillist av sveitserstiltype. Døra inn til kjøkkenet er en tre-fyllingsdør med like fyllinger øverst og nederst samt lavere midtfylling. Døra har enkle karnissprofiler i ramtreet inn mot fyllingene, relativt lange stabelhengsler som er felt inn i ramtreet. Døra er høyst sannsynlig eldre enn tilbygget og gjenbrukt her. Låskassa er satt inn på et senere tidspunkt og dørbladet klosset ut runet låsen for å bli tykt nok til at det ble mulig å felle inn en låskasse. Spuns i et rundt hull over låskassa tyder på at slå før den ble tatt i bruk som spiskammersdør og fikk lås med klinke. Dørgeriktene er splittede standard sveitserstilgerikter. Vinduet, som er et ettrams vindu, har innervindu og sveitserstilgerikter. Gulvet er et lakket furugulv av maskinsagde og høvla bord. Alle hyllene, samt benkeplata under vinduet er plassbygd. Spiskammerset har «kulelampe» midt i taket og ellers nyere elektrisk anlegg.

Rom 110 – kammes

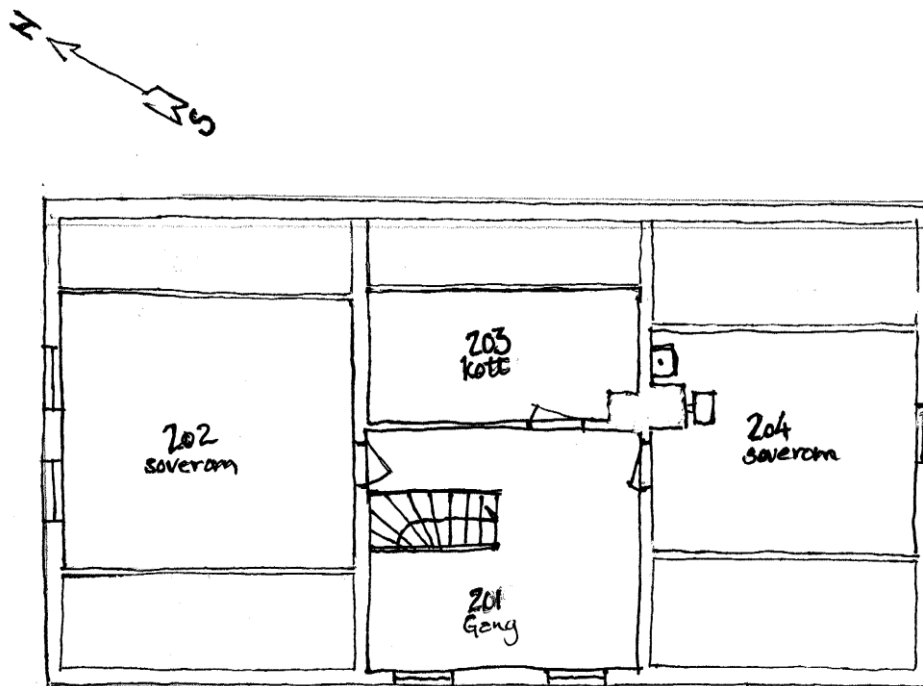

Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Rom 110 ved siden av kjøkkenet, er trolig tenkt som soverom eller kammers for en tjenestejente. Også Oddvar Bredesen, som eide gården fram til omkring 2010 benyttet rommet som soverom, i alle fall de siste årene han bodde på gården. Veggene og taket er kledd med myke huntonittplater over perlestavpanel. Panelet kan ses oppunder taket i hjørnet mot kjøkken(R102) og spiskammers(R109). Døra inn til kjøkkenet er lik døra mellom kjøkkenet og spiskammerset, en tre-fyllingsdør med like fyllinger øverst og nederst samt mindre midtfylling. Døra har enkle karnissprofiler i ramtreet, relativt lange stabelhengsler som er felt inn i ramtreet og er høyst sannsynlig eldre enn tilbygget. Låsen er en kammerlås, fra omkring år 1900, antakelig mellom 1900-1920. Taklista er en enkel glattkant, mens dør og vindusgerikter er av standard sveitserstiltype. Gulvet er et lakka furugulv av maskinsagde

gulvbord i like bredder, om lag 12 cm brede. I likhet med i spiskammerset, er dørgerikten en kløyvd variant av en standard list. Rommet har nyere elektrisk anlegg og lampepunkt midt i taket.

Interiør i hovedhuset – 2. etasje

Plan 2. etasje – skisse, ikke målsatt

Rom 201 - Gang i 2.etasje

Gang i 2.etasje med trapp, dør til nordvestre soverom og overgang gulv/vegg med dørgerikt
Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Gangen i 2-etasje har 3 dører med lik fyllingsinndeling. 2 av dørene, som går inn til soverommene har halvt utenpåliggende fyllinger, mens døra går inne til loftskottet har innfelte fyllinger. Denne døra ser også værbitt ut og er har trolig stått som ytterdør, muligens i en svalgang, før den er gjenbrukt der den sitter i dag. Alle dørene har ulike bladhengsler og sen-empirelistverk. Listene er montert med trådspiker, men har synlige spikerhull etter eldre spiker, noe som vitner om gjenbruk. Vinduene er 2-rams og har profiler, midtpost, hengsler, stormkroker og hasper som indikerer at de er fra tidlig på 1900-tallet. Trapperekkerket er helt enkelt med kvadratiske svartmalte spiler, håndløpere og trappebalustre uten profiler, dekor eller artikulering. Gulvet er av brede bord i ulike bredder og gråmalt. Veggene er kledd med bred håndhøvla perlestavpanel, mens himlingen har maskinhøvla perlestav av smalere bord. Taklista er en enkel hulkil som avsluttes med en kvartstav opp mot himlingen. Vinduene har sen-empiregerikter på siden og over, gerikten på bunnkarmen har en profil om indikerer at den er fra omkring år 1900. Dørklinke og nøkkelhullbeslag på dørene inn til soverommene er av en enkel standardtype i messing med mørkbeisa tregrep. Typen var i produksjon fra sent 1800-tall til omkring 1920. Låskasser og nøkler er imidlertid av empiretype med bred låsbolt og stor nøkkel.

Rom 202 - Soverom mot nord

Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Rommet har lakka gulv av brede furubord i ulike bredder. De lave veggene inn mot korenen(kottene under skråtaket mot kneveggen) er kledd med smal faspanel av ca. 5 cm brede panelbord, mens gavlveggene er kledd med noe bredere faspanel, ca. 7 cm. Mot yttervegg, dvs. mot nord er himlingen utført i perlestavpanel, men takflaten inn mot pipa har faspanel, av samme type som gavlveggene. Taklisten er en enkel flat «funkislist med avrundet kant. Gulvlista er også av standard mellomhøy funkistype, om lag 15cm. Vinduene, som er 2-ramsvinduer med høy midtpost med enkel jugendprofil har sprosser uten profil, men med avsmaling og gerikter av enkel funkistype. Døra har 3 fyllinger, plateprofiler som normalt var brukt omkring 1840-tallet og funkisgerikter. Ovnene er en Jøtul nr. 118. Denne ovnstypen som ble satt i produksjon på slutten av 1930 tallet og var vanlig installert også i perioden 1945-1980. Ovnen står på en umalt sinkplate. Om en sammenstiller paneltyper, gulvbehandling, listverk og ovn tilsier det at rommet er innredet slik det nå står på 1950-tallet.

Rom 203 - Kott

Fra kott i 2.etasje, pipestokk, dørhengsel og dørklinke. Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Kottet, eller mørkeloftet, er et lite rom uten vinduer. Det har uhøvla glattkantpanel på vegger og i tak. Pipestokken er kraftig og smalner av fra midten og opp mot taket. Den er ujevn og grovt pusset. Døra har ikke gerikter, men stablehengsler og enkel plateprofil i rammetreteet mot de 3 fyllingene. Lås og klinke er av jern og antas ut fra form å være fra midten av 1800-tallet, ev. noe tidligere.

Rom 204 - Soverom mot sør

Sørvestre soverom med ovn, dør og tapet
Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Rommet har malt gulv av gulvbord i ulike bredder. Veggene er pappspent og har tapet. Tapetet er trolig fra 1920-tallet. Himlingen er av perlestavpanel med like brede bord med en lav profil. Taklista er en relativt enkel hulkil som avsluttes med halvstav opp mot himlingen. Gulvlista er relativt høy, om lag 15cm, og avsluttes i overkant med en klemt hulkil med stav øverst. Pipesokken er stor, noe ujevn og grovt pusset. Det tyder på at pipa er oppført av naturstein. Døra har 3 fyllinger, og plateprofiler som normalt ble brukt omkring 1840-tallet. Den har også tradisjonelle og vanlige sen-empiregerikter som også var vanlig i distriktet omkring 1850. Vinduet er et enkelt 2-rams vindu produsert etter 1950.. Håndvasken i turkis porselen er høyst sannsynlig fra 1970-tallet. Tapetet er i god stand, men har enkelte buler som følge av setninger og bevegelser i tømmerkassa. På ene langveggen har tapetet en lengre revne. Etasjeovnene er merket «Aadals brug nr 20» og har 2 røyketasjer med grinder. Den er produsert omkring århundreskiftet 1900 eller noe før. Ovnens står på en malt jernplate og har sprekt sideplate.

Fast innredning

Våningshuset har relativt lite fast innredning av eldre dato. Den faste innredningen som har kulturhistorisk verdi sett opp mot formålet med fredningen og tidsperioden bygget bør dokumentere som historisk dokument er:

- Vedovn i kjøkken(R102)
- Kjøkkeninnredningen, dvs. matskap og en liten skuffseksjon ved spiskammerset(R109) Både skapet og skuffseksjonen var i 2011 malt som veggene i kjøkkenet og må ha stått slik en lengre periode. Om skapet og skuffseksjonen ble plassert der det nå står da tilbygget og spiskammerset ble oppført, eller da rommet ble malt er ikke kjent. Øvrig kjøkkeninnredning er satt inn omkring 2014 og har ikke kulturhistorisk interesse i forhold til fredningen.

- Ovn i spisestue/dagligstue(R107)
- Ovn i stue(R105)
- Hyller og benk i spiskammers(R109)
- Vedkasse og hjørnehylle kjøkkengang(R101)

Løst inventar

I våningshuset står en del større inventar/møbler som har stått i huset i flere generasjoner. Løst inventar inngår ikke i fredningen. Møblene er av kulturhistorisk interesse i forhold til å få innblikk i hvordan fabrikkproduserte møbler i stadig større grad ble kjøpt inn blant bedrestilte bønder fra andre halvdel av 1800-tallet og utover. Dette skjedde samtidig med at lokalt produserte møbler av mer ordinær utforming, dvs. møbler vi i dag kaller «enkle bondeantikviteter» i første halvdel av 1900 tallet ikke ble tillagt særlig høy status og gjerne pusset opp og malt for å bli mer «moderne» eller «finere». Slike oppmalte eldre møbler fins flere eksempler på dette på Vest-Nor, både skap, kommoder og en rekke stoler. Fenomenet med begeistring for maskin- og fabrikkproduserte møbler og gjenstander har klare paralleller til industrialiseringen av landbruket, hamskiftet, og det markante gjennomslaget for sveitserstilen.

Likhus

Fasade mot hage. Foto: Bård Langvandslien Riksantikvaren

Bakfasade. Foto: Iselin Brevik, Riksantikvaren

Interiør. Foto: Iselin Brevik, Riksantikvaren

Taklampe. Foto: Iselin Brevik, Riksantikvaren

Dette lille huset omtales både som likhus, dukkestue og lysthus. Huset er oppført i reisverk med enkel sveitserstildetaljering. Utvendig er huset kledd med glattpanel. Vindusgeriktene er også helt enkle glatte bord med en halvstavsprofil inn mot vindus- og dørkarm og en fas på motsatt side. Innvendige er huset kledd med liggende, jevnbred og maskinhøvlet perlestavpanel. I nordreøstre hjørne er det en brannmur i tegl, men huset har ikke pipe over himling og tak. Vinduene mot gårdsplassen har 3 ruter i hver ramme, ingen beslag og innvendige gerikter av sen-empiretype. Ut fra at vinduet ikke har beslag, midtpost eller karakteristisk sprosseprofil er det vanskelig å aldersbestemme, men sannsynlig vis er det fra omkring midten av 1800-tallet og gjenbruk i likhuset. Vinduet på motsatt vegg, dvs. sørveggen, er et toramsvindu med 4 ruter i krysspostinndeling. Dette vinduet har dråpeknopper på hengslene og hjørnebeslag med nygotisk form, noe som indikerer at vinduet er fra de første tiårene på 1900-tallet. Ytterdøra vurderes å være eldre enn selve bygget og gjenbrukt. Den er en typisk 3-fyllingsdør med plateprofiler i ramtreet. Døra er hengslet om og har på et tidspunkt fått nye hengsler med dråpeknapp og ny slagretning. Den har tydelige spor etter minst ett sett eldre stabelhengsler. Vriderklinka er, ut fra negative fargespor på dørbladet å dømme gjenbrukt, men flyttet den ene til den andre siden av døra samtidig som døra ble hengslet om. Profiler, fyllingsinndelingen og beslagene indikerer at døra fra omkring 1850. Også lås med vriderklinke antas å være fra denne perioden og ikke tidlig på 1900-tall, slik det ser ut til at dørgeriktene, vindu i sørveggen, innvendig panel, himling og utvendig kledning er.

Rett innenfor døra er det bygd en binge og på veggen henger en papplate med tellemerker fra perioden 1963 til 1971. Dette indikerer at huset i denne perioden ble brukt til lagring, sannsynlig vis korn. Pipa og brannmuren viser at huset var tenkt å skulle kunne varmes opp med vedfyring. Det kan imidlertid ikke ses på muren at rommet noen gang har hatt ovn som det har vært fyrt i. Det elektrisk opplegg fra tidlig 1900 er bevart med lampe, ledninger, bryter, lampefester og deksler.

Bygget har høy autentisitet og synes ikke å være vesentlig endret noen gang etter at det ble oppført. Det er i relativt dårlig teknisk stand med konstruktive skader og råte nederst på utvendig panel og svill. Bygget står i dag rett på bakken og trekker fukt fra grunnen.

Stabbur

Stabbur, fasade mot tunet Foto: B. Langvandslien, Riksantikvaren

Stabbursklokke Foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Korbingene i 2.etasje. Foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Stabburet er tømret i 2 ½ etasje, har gavler i reisverk og en grunnflate på om lag 70 kvm. Mot tunet har det inntrukket sval med korer(kott i begge ender av svlen). I første etasje er det to rom, adskilt med tømmervegg. Det nordre av diss to rommene har fungert som klesstabbur. Det søndre er underdelt med en lettvegg. Mot tunet ligger et forrom med melbalje og trapp til 2. etasje. Bakenfor dette, mot nord, ligger et mindre spiskammers.

I henhold til opplysninger i Norske gardsbruk, utgitt 1942 skal stabburet være fra 1840, men flyttet i 1890. Årstallet 1890 fins på vindfløyen i tårnes spir. Om stabburet er flyttet inne på tunet eller fra et annet sted i 1890, er ikke undersøkt nærmere. Stabburet har, slik det står nå, et klart sveitserstilspreget. Særlig klokketårn og takkonstruksjon med åser og sperrer har profiler og dekor i sveitserstil. Stabburet har ikke ramme eller tradisjonelle stabber, men står uvanlig lavt og kun på relativt små og lave steiner. Stabburet har heller ikke trapp foran svalen, men terrenget er fylt opp mellom store steiner slik at det dannes en skrårampe fra gardsplassen inn mot buret. Dette gjør det enklere å kjøre lass med for eksempel kornsekker inn til stabburet, og de som skulle bære inn sekkene slapp gå i trapper opp til stabburet med kornsekken på ryggen. Luke i taket over svalen og den bevarte talja inne, viser at det har vært mulig å heise sekker og annet rett inn i 2. etasje. Ytterdørene står tett og spor inn mot korere etter eldre døråpninger viser at det er flyttet nærmere hverandre enn de opprinnelig har stått. Den fiskebenslagte kledningen utenpå labankdørene peker henholdsvis oppover og nedover. Nomalt er slikt panel satt opp slik at det peker fra midten på dørbladet og nedover mot sidene. Den av de to dørene, der panelet sitter denne vegen er lite værbitte øvers og har nok alltid stått slik. Den andre døra der ytterpanelet står «opp-ned» i forhold til normalen kan synes noe mer verslitt øverst. Det er derfor mulig at denne døra er snudd slik at den får motatt slagretning av hva den opprinnelig hadde. Begge låsnene er gamle, men skiftet. Dørene har derfor doble nøkkelhull, hvor et ene er blendet med et jernbelsag på utsiden. Muligens har endingen i døråpninger, slagretning og låser funnet sted ved flyttingen i 1890. Gavlene er i reisverk. Spor etter eldre taksperrer på langveggene, 6 stokker nedenfor dagens raftestokk, viser tydelig at stabburet er bygd på med 6 omfar. Tømret er merket innvnedig med romertall. Inne i stabburet er det lett å se at enkelte stokkene har ulik bearbeiding og farge, og at ikke alle stokker ligger slik de opprinnelig lå da stabburet ble reist. Trapp fra 2. til 3. etasje er gjenburkt og spor etter rekkverk i trappevangene viser at den tidligere har stått i et bolighus. Stabburet har flere vinduer, noe som ikke var vanlig før rundt århundreskiftet 1900. Vinduene har samme enkle omramming som likhuset, en glatt gerikt med halvstav inn mot vinduet.

Inne i stabburet er kornbingene i 2. etasje bevart, det samme er melbalje og opphengsstenger i 1. etasje samt flere knaggrekker på veggene.

Stabburet er i relativt god stand, men det observeres sig i frontvegg som har ført til brekkasje i bjelkelaget over svalen.

Større løst inventar

Melbinge. Foto: Tore Lahn, Hedmark fylkeskommune

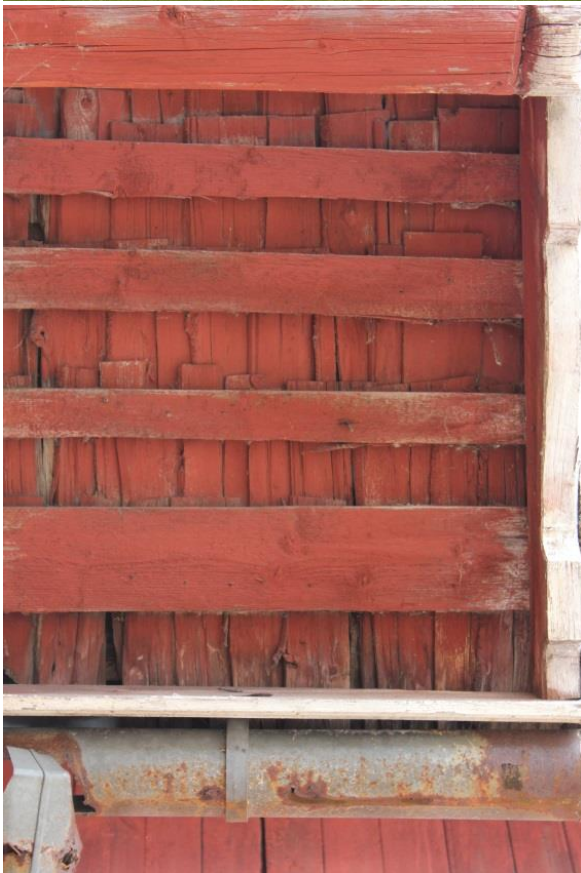

Knaggrekke. Foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Opphengstenger. Foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Kjeller- og rullebu

Kjellerbu, sett fra tunet, kjeller av kopphogd stein, stikketak og vindu i gavl mot tunet. Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Kjeller- og rullebua er en toetasjes bygning oppført i reisverk på en kjeller av tørrmurt koppstein. Over kjelleren er det støpt et dekke i betong med jernarmering. Bua er kledt med maskinsagde glattkantbord, listverk rundt dør og vinduer er også glattkant uten profiler. Bortsett fra profiler på taksperrer og åser, og hvitmalte hjørnebord har bua ingen dekorative elementer. Deler av det elektriske anlegget, særlig i 2. etasje, er fra tidlig 1900-tall og synes å være komplett og uvanlig godt bevart. Taket er i dag tekket med enkeltkrum taktegl. Under tegltaket ligger et stikketak, men om dette er lagt som undertak eller om det har ligget som yttertak tidligere, er ikke undersøkt på stedet. Bruken av kopphogd stein i ei kjellerbu fra tidlig 1900-tall viser at kjelleren har vært viktig og at det har vært vilje til å legge ned mye ressurser for en god lagringskjeller. I følge dagens eier av Vest-Nor skal kjellerbua ha vært en av gardens stoltheter som gjorde det mulig å bevare rotfrukter av svært god kvalitet gjennom hele vinter- og vårsesongen. I ander etasje står en store klesrulla som vitner om at bygningen også huset en annen viktig funksjon. Tradisjonen sier at eierne av Vest-Nor påtok seg å rulle tøy mot betaling.

Kjellerbua ligger i dag rett mot bakken og trekker fukt fra grunnen. Dette har ført til omfattende råteskader i nederste del av konstruksjonen og nederst på kledningen.

Elektrisk anlegg. Foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Klesrulle. Foto: Tore Lahn, Hedmark fylkeskommune.

Drengestue

Fasade mot tunet. Foto Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Drengestua sett fra øst. Foto Iselin Brevik, Riksantikvaren

Drengestuerommet. Foto Iselin Brevik, Riksantikvaren

Spiserom for arbeidsfolk. Foto Iselin Brevik, Riksantikvaren

Komfyr i spiserom. Foto Iselin Brevik, Riksantikvaren

Ovn i drengestua. Foto Iselin Brevik, Riksantikvaren

Drengestua er i prinsippet en treromsstue med et stort drengestue rom, spiserom for arbeidsfolk og et lite kammers. Drengestua skal i henhold til «Norske gardsbruk»(1942) være oppført 1915. Synlige novkasser indikerer at kun søndre halvdel av huset har tømmervegger. Nordre halvdel, som består av 2 rom, ser ut til å være oppført i reisverk. Huset har kryploft med sperre- og åstak. Alle synlige detaljer er i enkel sveitserstil, det gjelder veranda med rekkverk, paneler, dører, vinduer, gerikter vindskier og beslag. Denne detaljeringen støtter oppunder opplysningene om at huset er oppført 1915. Det er ikke undersøkt om tømmerkassa som utgjør halve huset er eldre, men det er ikke usannsynlig. Drengedelen skal, ifølge dagens eier, ha fungert både som bolig for drengen eller drengene, og flittig bruk til kortspill både av drenger og andre. Det mindre rommet mot nordvest har egen inngangsdør og skal ha vært benyttet til varместue for onnarbeidere og andre arbeidsfolk som ikke bodde på garden. Huset er utvendig kledd med faspanel av noe ulike bredder. Taket på selve huset er tekktet med enkeltkrum taktegl, mens verandaen er kledd med malte bølgeblikkplater med sinuskurveprofil. Vinduene er 2-fags, men ramme har en kraftig tverssprosse om lag 2/3 opp på vinduet. På litt avstand får det vinduet til å se ut som et krysspostvindu. Alle dører, både ytter- og innerdører er, 4-fyllingsdører med liggende fylling opp og ned og to stående fyllinger midt på dørbladet. Vindusomrammingen er enkel, utført av en glattkant med kvartstavprofil inn mot vinduet. Ytterdørene har lister med enkel sveitsersilsprofil. Fyllingene mellom verandaens stolpe- og bjelkekonstruksjon, verandarekkverk og de profilerte bord ved takfot og på alle vindskier, er enkelt men effektivt dekorert med utsagde geometriske mønstre.

Innvendig er alle vegger og himlinger kledd med faspanel. De 2 innerdørene er av samme type som inngangsdørene, men døra mellom de to mindre nordre rommene har litt enklere profilerte gerikter på den ene siden og gerikter som ser ut til å være gjenbrukt på den andre. Døra kan muligens være satt inn noen år etter at huset ble oppført. Vedovnen som står i det store, søndre rommet er en bukkevaseovn fra omkring 1840, produsert ved Bærums verk. Vedkomfyren i det andre rommet har art deco-detalljer og antas å være fra 1930-tallet. Malingsspor og spor etter gnistplater på gulvet viser at det tidligere har stått en annenovn på samme sted.

Innvendig står alle vegger umalt, mens dører og vinduer i drengestuerommet er hvitmalt. Døra mellom onnearbeiderrommet og rommet bak er grunnet med hvit maling. Gulvene har vært malt burgunderrøde eller lakka, men mye av malingen og lakken er slitt bort. Utvendig er huset malt med hvit linoljemaling. Kun dørgerikter, håndløper på verandarekkverk og list mellom verandagulv og yttervegg er malt i en kontrasterende mørk rød farge. Huset synes å være i relativt god stand, men det er malingsslitt og sålebenkbord er råteskadd. Det kan også nedre del av panel og verandarekkverk, inkl. stolper være.

Fjøs med bryggerhus

Bryggerhus og fjørs med sett fra tunet. Foto: Bård Langvandslien

Fjøs med dører til møkkakjeller sett fra sør. Foto: Bård Langvandslien

Förgangen midt i fjøset og trapp fra bryggerhuset opp til fjøset. Foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Fjøs og bryggerhus er to rom i en og samme tømmerbygning. Bygningen skal være flyttet til nåværende plass i 1886. Trolig ble den da også ombygd en del. Den muret bryggepanna som står ved siden av grua i bryggerhuset har årstallet 1906, men om den er satt opp da eller bare reparert er vanskelig å fastslå.

Bryggerhuset som ligger i østre enden er skilt fra selve fjøset med en tømmervegg. Rommene har ulike gulvnivåer. Bryggerhuset er anlagt i høyde med gardsplassen, mens selve fjøsdelen er lagt nesten 1,5 meter høyere over en møkkakjeller som på sørsiden har utkjøring i plan med jordet. Fjøset er forbundet med bryggerhuset med en 7-trinns trapp. Plangrepet med ulike høyder på bryggerhus og fjøs gir en lett utkjøring av møkk og en nesten like lett inntransport av mat til kyra. Trinnfri adkomst for dyra er sikra gjennom en oppbygd stein og jordrampe fra gardsplassen.

Tømmerkjernene er reist på en natursteinsmur som opprinnelig har vært spekket med kalkmørtel. Under bryggerhusets sørvegg, det vil si ut mot jordet er steinmuren erstattet med en betongmur. På samme vegg, men i vestenden under fjøset, er muren forsterket med en

betongpåstøp som ser ut til å ligge utenpå den skadete natursteinsmuren. Tømmerveggene er stivet av med strekkfisker, bland annet på svake parti mellom vinduer og ved dører. Totalt har ytterveggene 27 strekkfisker. Ut fra fasongen og detaljer på muttere og skiver, og sagspor og huggmerker i stolpene ser de ut til å være satt opp over en lengere periode, men mange har nok stått siden bygget ble reist eller kommet til i de første tiårene etterpå. Himlingen av over- og underligger hviler på høydejusterte bjelker som spenner fra langveggene og inn mot to rekker av tresøyler på hver sin side av fôrgangen midt i fjøset.

Bryggerhuset har teglstensgulv mens fjøset har et støpt gulv med møkkarenner. Båsene har tregulv. Totalt er det om lag 20 båser i fjøset i tillegg til kalvebinge og nyere innredete hestebokser. Utvendig er tømmeret i fjøset malt med rød komposisjonsmaling, mens vinduer, dører og bord satt opp på novene er malt med hvit linoljemaling. Bryggerhuset står umalt, mens fjøset har vært kalket mange ganger.

Bygningen er ikke funksjonell for moderne husdyrhold, en bruk som trolig heller ikke lar seg innpasse i eksisterende bygning. Fjøs utsettes alltid for store fuktbelastninger fra dyra. Det er derfor grunn til å anta at det er råteskader i dekket mellom fjøset og loftet over samt stedvis i tømmerveggene. Taktekkingen og undertaket har enkelte synlige hull og råteskader.

Grunnmuren har stedvis større utglidninger. Vinduene ser ut til å være i relativt god stand, men har behov for løpende vedlikehold. Brorparten av tømmeret ser også sunt ut.

Møkkarenne i fjøs. Foto: Bård Langvandslien

Grue i bryggerhus. Foto: Bård Langvandslien

Grisehus

Grisehus sett fra nord. Foto: Bård Langvandslien

Grisehus sett fra øst. Foto: Bård Langvandslien

Grisehus sett fra sør. Foto: Bård Langvandslien

Grisehuset er en enkel laftekasse, oppført på en høy, støpt og pusset grunnmur. Tømmeret i laftekassa er breddejustert på sag og sagsporene på ytterveggen viser at det er benyttet både ramme- og sirkelsag. Mellom møkkagluggene på vestveggen er tømmeret forsterket med en strekkfisk. Tak er reist som en ås og sperretakskonstruksjon, kledd med spon og rødmalte bølgeblikkplater. Ujevn slitasje, både på de ulike platene og på ulike deler av en og samme plate viser at bølgeblikkplatene er gjenbrukt. Om grisehuset, før bølgeblikktaket ble lagt, sto med spontak, eller om dette er lagt som er undertak, er ikke undersøkt og vurdert. Huset har takrenner av sink med krumme prefabrikkerte bend, med unntak av bendet ved utkastet mot tunet som er rett og blikkenslagerlagd. Østgavlen er kledd med glattkantbord i ulike bredder. Også disser er justert på ulike sager, både sirkel- og rammesag. Huset har 3 vinduer med en 4-ruters ramme i hver. I tillegg har grisehusets tømmerkjerne to glugger for utkast av møkk. Dør, vinduer og glugger er omrammet med glattkantbord uten profiler eller annen dekor. Det er ikke møkkakjeller under grisehuset. Selve huset er malt med rød komposisjonsmaling, eventuelt er det en meget slitt oljemaling, mens dør, vinduer, mur, bord spikret på stokkendene i lafteknutene og vindskier er hvitmalt.

Grisehuset er innredet med 3 binger av støpte halv-vegger. I bingeveggene er det slissede åpninger slik at fór kan helles direkte gjennom bingevæggen og ned i mattroene som står inne

i bingene. Opp til overkant av halv-veggene som danner bingene ser også ytterveggene ut til å ha en påstøp av sement, mens de fra overkant av bingene og opp til himling er rappet. Gulvet er støpt. Den hvitkalka himlingen av over- og underligger hviler på firkantbjelker som spanner fra langvegg til langvegg. Over himlingen ligger et isolerende lag av sagflis. Midt i rommet er det en luftekanal som går oppover tak.

Staller, fjøs og grisehus utsettes for store fuktbelastninger og stor slitasje fra dyra. Grisehuset på Vest-Nor ser imidlertid ut til å være i god teknisk stand. Det er imidlertid synlige råteskader i himlingen og grunn til å anta at tømmeret har skader bak puss og rapping. Påspikra bord utvendig, nederst på vest- og på nordveggen, øst for inngangsdøra, indikerer setninger i mur og/eller råteskader i veggen.

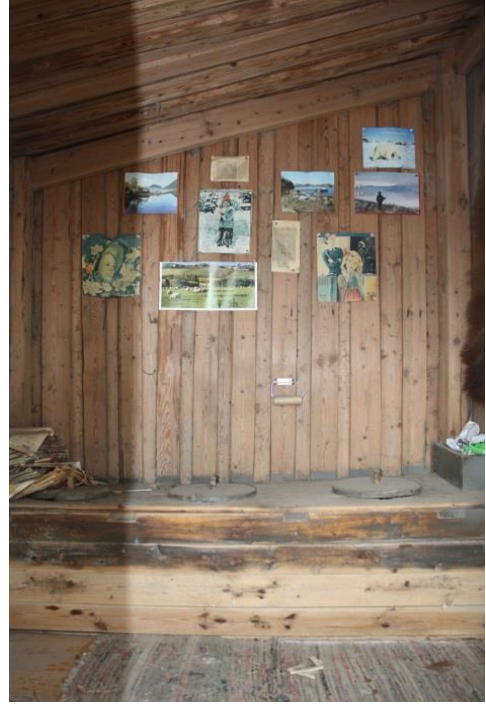

Foto: Iselin Brevik, Riksantikvaren

Foto: Iselin Brevik, Riksantikvaren

Utedo

Utedoen sett fra nord og sør samt interiør og dosete. Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Utedoen, som i dag står under samme tak som grisehuset, har opprinnelig vært et separat pulttakstilbygg til vinklelåven/fjøset. Konstruksjonen er en enkel uisolert reisverkskonstruksjon kledd utvendig med panelbord som har synlig bakkant. Panelet er sagd på rammesag. Doen har labankdør med et overlysvindu som er smalere enn døra og høyst trolig gjenbrukt. Utvendig er doen malt med rød komposisjonsmaling, dør, overlysvindu og hjørnebordene som vender ut mot gardsvegen er malt med hvit oljemaling. Pulttaket er tekket med papp.

Inne er kun den 3-seter lange «dobenken» og «lokkene» malt. På ene veggen henger en kjørefell i bjørneskinn. Disse ble ofte hengt på utedoen for lufting, og for å forhindre at det

gikk udyr i dem. De mange bildene som er stiftet opp på doveggen kan gi et hint om de senere eiernes interesser. Bildene viser jomfru Maria med Jesusbarnet, gudfryktige og takknemlige bønder, hester, traktorer, landskaps- og natur- og dyrebilder, avisutklipp om lokalhistorie og lokale «helter og kjendiser» som sagbruksarbeidere, lokal skytterkonge, tatere fra distriktet, samt et relativt tekkelig «pinup»-bilde.

Utedoen ser ut til å være fundamenter rett på bakken. Det er derfor grunn til å tro at det er mindre råteskader i bunnsvill, bunn av stolper og nederst på kledningen, særlig på nordveggen som vender ut mot gardsvegen. Ut over dette er doen i god stand.

Stallåve med vognskjul, garasje/verksted og vedskåle

Stallåve og grisehus sett fra øst og fra tunsiden med låvedør, vognskjul og tilbygd verksted/garasje. Foto: B. Langvandslien, Riksantikvaren

Stallåven utgjør en del av den sammenbygde fjøs-, stall og låvebygningen som rammer inn tunets sørøstre hjørne. I henhold til opplysninger i «Norske gardsbruk» fra 1942 skal stallen være flyttet hit i 1886. Det synes vanskelig å kartlegge hva begrepet «stallen» i dette tilfelle omfatter i praksis. Stallåven, slik den må betraktes i dag er en tømmerbygning som har mange likhetstrekk med en ordinær høylåve med en kjøring og to høygulv. I dette tilfelle har låven imidlertid bare ett gulv, mens det andre utgjør deler av stallen samt et vognskjul. Kjøringen på stallåven er ikke fra tunsiden, slik vi normalt finner dem, men fra «baksiden» av tunet. Fra sør og mot nord inneholder tømmerkjernen et stort høygulv, kjøring over stallen som også har egen inngang fra tunet, og et lukket vognskjul med trev lengst mot nord. Bygningen har et åstak med stikker eller muligens kort bord. Malte hjørnekasser og novbord. Stallåven bærer preg av å være sammenbygd eller satt sammen av flere tømmerkjerner og er relativt vanskelig å få oversikt over. Mange stokker og vegger er nummerert, men det er ikke undersøkt om nummereringen er logisk i forhold til hvordan bygningen står nå. Det fins også mange tømmerkjøter som det ikke er kartlagt om stammer fra reparasjoner eller om de har oppstått fordi låven er satt sammen av flere elder tømmerkasser, eller deler av slike. Tømmerkjernen har omfattende konstruktive skader og svekkelser, med blant annet synlige råteskader i svill, ved stallens østvegg og i søndre gavl. En nærmere undersøkelse av stallåven bør utføres i forkant av en istandsetting.

Stallåve, dør til vognskjul, kjøring og høygulv. Alle foto Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Stalldør, stallinnredning og vindu med møkkaluke i østveggen. Alle foto Bård Langvandslien, Riksantikvaren

I nordenden av stallåven, inntil vognskjulet er det oppført en garasje/verksted med trev eller «roteloft». Tilbygget er trolig oppført før 1953, da det er synlig på et datert foto og også på et maleri av garden som kan være malt tidlig i mellomkrigsårene. Garasjen er oppført i kledd stenderverk og har støpt gulv. I ytterveggen mot tunet er det i andre etasje en glugge eller liten dør som gjør det enkelt å få ting og utstyr opp på trevet uten å måtte bære det opp den bratte innvendige trappa. Konstruksjonen er enkel og kledd med «låvekledning», dvs. glattkant bord satt inntil hverandre. Bygget har en sperretakskonstruksjon som et tekket med stikker eller korte bord under en tekking av enkeltkrum taktegl. Garasjetilbygget er malt rødt som resten av fjøset og stallen og har hvitmarkerte hjørnebord, dør og vindskier. Den doble garasjedøra har stabelhengslar som ser ut til å være håndsmidd og trolig gjenbrukt. Garasje- og verkstedsdelen synes å være i relativt god stand, men den ligger lavt over terrenget og det er mindre råteskader i nedre del av kledningsbordene.

Garasje/verksted sett fra tunet og fra nord, inne i garasjen og opp på trevet. Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Vedskåle mellom stallåve og bryggerhus, og sett fra sør. Foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Vedskålen (vedskjul) ligger mellom stallåven og bryggerhuset. Her er det satt opp enkle stenderverksvegger og fjøstaket forlenget slik at det danner seg et rom brukt til vedskåle. Skålen kan ikke betraktes som en egen bygning, da to av veggene er yttervegger i tilstøtende hus. Stenderveggene mot tunet og sør er kledd med enkel justert plank. Bordene er ikke lagt helt tett slik at det blir god lufting gjennom veggene. Skålen har dobbel dør mot tunet og en

enkeldør mot baksiden. Det er også en øvre dør på tunveggen. Dette gjorde det lett å få inn og ut ved, samt lufte. Skålen har ikke vinduer. Takket er tekket med spontak under teglstein.

Taket har større råteskader og det er hull i tekkingen, særlig i gradrennene mot sørøst. Det er observert sopp i veden inne i skålen, men det er ikke observert spredning til tømmerveggene. Skålen er i relativt dårlig stand, men den er oppført som en svært enkel konstruksjon og antas å være enkel å reparere forutsatt at stallåven og fjøset med bryggerhuset settes i stand. Taket bør utbedres i nær framtid.

Låve

Låven sett fra tunet. Foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Låve med tak for hesjestaur, østre låvedør, vestre gavl og vinduer i sørveggen. Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Låven skal være flyttet dit den nå står, eller eventuelt oppført der i 1890. Den er reist i tømmer og har 2 låvebruer og kjøringer og 4 høygulv. Låven er oppført med totalt 14 lafteknuter og tømmeret i langveggene er skjøtt mellom de to midterste høygulvene. Fra svilla og opp til gavlene er alle stukkene flathogd og har 8-kanthoder. Tømmeret i gavlene øverste del av deleveggene er rundstokker. Låven har åstak med en ås per omfar, sløyfer av kraftige bord og lekter. Taket er tekket med enkeltkrum tegl over et stikketak. Om stikketaket har stått som taktekking eller om det er lagt som undertak er ikke undersøkt.

Sørveggen og alle lafteknuter er kledd med låvepanel, dvs. glattkantbord. Mot tunet, mellom låvebruene, er det oppført et enkelt og åpent pulttakstilbygg. Taket er reist som et letak for hesjestaur. Størrelsen på rommet under dette taket forteller mye om antallet hesjestaur og hvor mye høy som ble produsert på garden. På søndre langvegg er det tydelige spor etter et tilbygg som har stått vinkelrett på låven. På elder foto kan tilbygget skimtes og trolig har det stått rundt en hestevandring som nå er fjernet. Hestevandringene drev blant annet treskeverkene som normalt sto oppe på låvekjøringene.

Låve med markert spor etter tilbygg, trolig for hestevandring. Foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Markert spor i veggen etter tak for hestevandring

Tømmeret i langveggene er skjøtt midt mellom de midterste høygulvene. Tømmeret er likt bearbeidet for hele låven og bærer ikke preg av å være gjenbrukt. Er låven sammensatt av to eldre bygningskropper antas lafteendene inn mot skjøten å være mer værslitt enn om de alltid har stått inn mot en annen laftestokk. I to av høygulvene ble det i siste 4-del av 1900-tallet skåret ut to store døråpninger for å få inn traktorer, kornhengere etc.. Utvendig er selve låven malt med rød komposisjonsmaling mens låvedører, vinduer og rist over luftegluggene, novkasser og vindskier malt med hvit linoljemaling. Til tross for de to store portåpningene vurderes låven som lite endret og svært godt lesbar i forhold til hvordan den sto og ble benyttet omkring år 1900. Alle veggene har enkelte strekkfisker som motvirker utglidning av tømmeret.

Med unntak av litt utglidning og råteskader i et par tømmerstokker i østveggen, råte i syllstokker på øst- og nordvegg, råtne låvebroer, samt mindre setninger i fundamentene ser låven ut til å være i relativt god teknisk stand.

Sommerfjøs

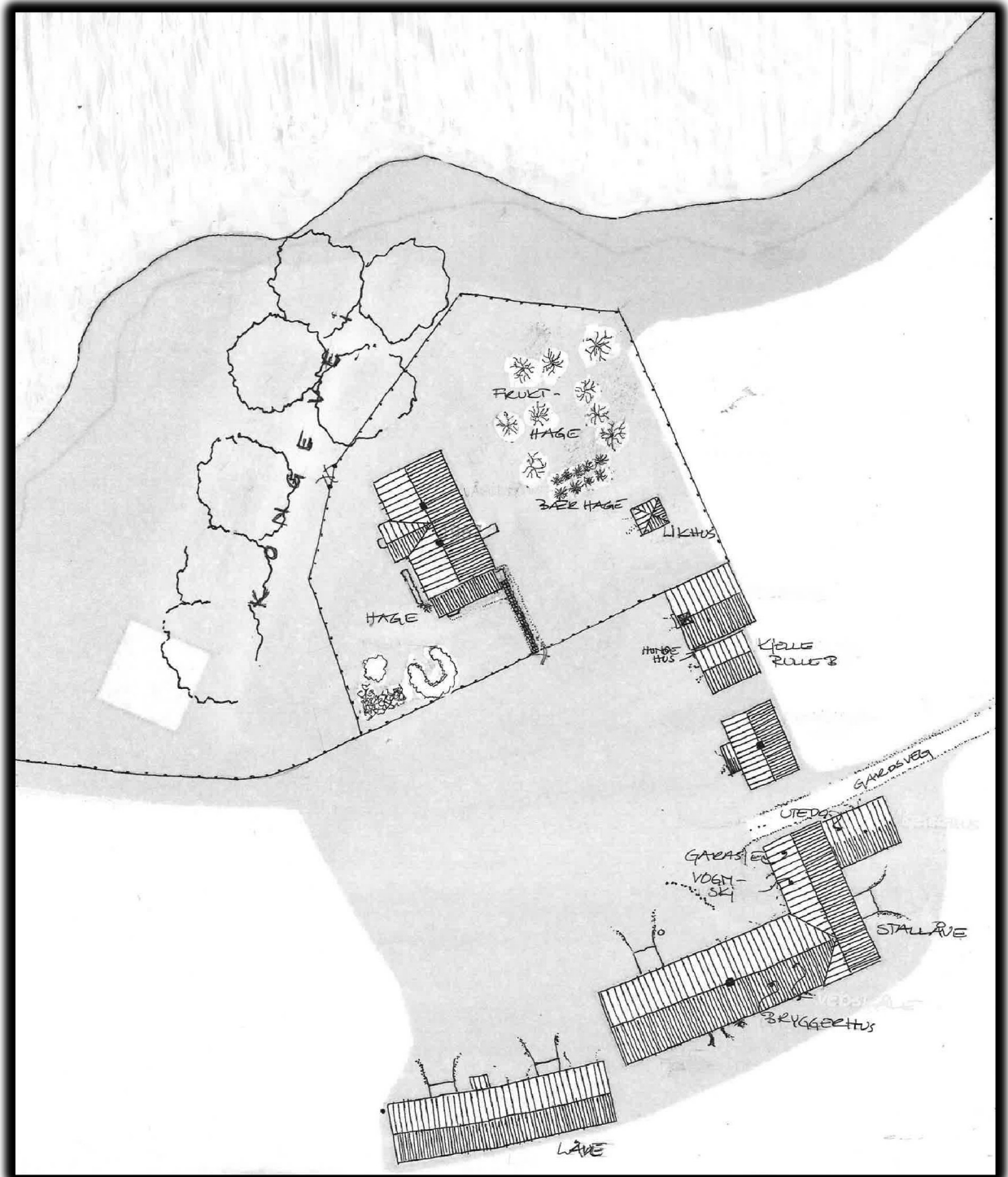

Sommerfjøs sett fra vest, nord nordvest og interiør. Alle foto: Iselin Brevik, Riksantikvaren.

Sommerfjøsset ligger for seg selv på elvebrinken, om lag 100 meter fra tunet. Det er reist som en enkel stenderkonstruksjon, kledd med bakhon(-bord). Fjøsset står delvis på en tørrmur av naturstein. Taket er tekket med flat taktegl, som henger på lekter rett på sperrene. Det er ikke undertak. Den flate taksteinen, ofte kalt Fredrikstadstein ble patentert helt på tampen av 1800-tallet, men ikke vanlig før godt ut på 1900-tallet. Flat takstein sammen med bruken av både klipt spiker og trådspiker tyder på at fjøsset er reist et stykke ut på 1900-tallet.

Taket er tett og isbordene antas å være skiftet etter 1980 da de har plastbelagte beslag. Muren er i ferd med å gli ut, særlig i vestre del av nordveggen. Det sør-østre hjørnet ligger rett på bakken og huset har satt seg. I dette hjørnet er det råteskader i bunnsvill opp i nedre del av kledningen. Den doble døra går ikke lenger å lukke på grunn av setningene. I og med at konstruksjonen er svært enkel og det er lett å komme til vurderes ikke skadene som alvorlige og vanskelige å utbedre. Forfallet, særlig på muren er imidlertid trolig akselererende og bør stoppes før omfanget av setningsskader og råte blir større.

Nytte- og prydhage

Skisse over hage - busker, trær og gjerder er ikke presist målt inn. Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Fredning av Vest-Nor

Dokumentasjonsvedlegg 1 – Bygninger, tun og hage m.m.

Bård Langvandslien, Riksantikvaren, 05.05.2017

Frukt- og bærhagen. Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Hagen har vært helt inngjerdet med hvitmalt stakittgjerde med bred port med granittstolper mot Kongevegen og en mindre port mot tunet, i enden av gangvegen mellom tunet og kjøkkeninngangen. Hagen er delt i klare soner. Mot sør og vest ligger prydhagen med flaggstang og rester av et større blomsterbedanlegg og syrinlysthus. Nordøst for våningshuset ligger frukthagen med en rekke bevarte epletrær, minst 4 ulike sorter. Frukthagen avsluttes med bærbusker, rips, solbær og stikkelsbær, som ligger på to rekker fra kjøkkenvinduet mot likhuset. I hagen ses mange tilnærmet lineære forsenkninger i grasbakken. Forsenkningene viser hvor det tidlige har vært grusganger med hvit skjellsand. Skjellsanda skal, ifølge dagens eier av Vest-Nor, være tatt opp og brukt som fyllmasse i andre veger på eiendommen. Ved en nærmere studie og innmåling av nedsenkningene vil det sannsynligvis være mulig å rekonstruere grusgangene. I hagen fins en del eldre stauder, hovedsakelig vanlig brukte planter i hager på Østlandet tidlig på 1900-tallet. Det er registrert hageiris, dagliljer, kjempekonval, rynkerose, rabarbra og marikåpe, men de er ikke artsbestemt. Det fins også flere busker som ikke er artsbestemt. Størrelsen på hagen, den gode planen, hvitmalt sårflater der det er kappet grener på epletrærne, viser sammen med det store antallet med frukttrær at eierne på Vest-Nor har skjøttet nyttehagen godt og lagt ned mye arbeid i den. Samtidig er hagen, både nytte- og pryddelen representativ for det sosiale sjikt som garden Vest-Nor må sies å representere. Hagen er ikke en «gartner-» eller «villa-hage» men en typisk fin gardshage.

Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Gardsplassen

Tunet sett fra vest. Foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Tunet eller gardsplassen som er den vanlige benevnelsen i Solør, ligger sør for hagen og er adskilt fra denne med et stakittgjerde. I tillegg til stakittet inn mot hagen nord for gardsplassen rammes driftstunet inn av låvene og fjøs mot sør, stallåve, drengestue, kjellerbu og stabbur danner en vegg mot øst. Tunet er flatt og åpent, uten trær eller andre «miljøskapende» prydelementer. Gardsplassen har vært et utearbeidsrom og slik står den fortsatt. Mellom drengestua og stallåve/fjøs finnes en brønn og inn mot stabburet går en løpestreng for gardshunden. Hundehuset står mellom stabbur og kjellerbu. Vegen inn i tunet har nok tidligere gått inn fra vest, men det har ikke lyktes å finne bilder eller kart som viser dette.

Del av gamle kongeveg med bjørkerekke

Alle foto: Bård Langvandslien, Riksantikvaren

Kongevegen fra Kongsvinger til Elverum har gått mellom tunet på Vest-Nor og Glomma. Der vegen passerer forbi hagen er det tydelig plantet eller spart selvsådde bjørker som har dannet en kort allé. Det er ikke funnet gamle bilder eller malerier som viser eksakt hvordan hvor mange trær som har stått her tidligere, men 8-10 bjørker står fortsatt. De er imidlertid gamle og dersom de ikke replantes når de faller av seg selv eller felles på grunn av råte, vil alléen om få år ikke være synlig lenger. Under en storflom i 1917 tok Glomma et nytt leie og gravde

ut et større område nord vest for Vest-Nor. Dette er årsaken til at kongevegen nord for tunet og hagen ser ut til å ende i en bakkeskråning ned mot Glomma.

Kilder

Brandvalboka 1 og 2, Gunnar Mandt, 1953

Norsk gardsbruk, Hedmark, 1942